

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

รูปแบบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อบรรยายถึงปัจจัยนำไปสู่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจหลังการเข้าร่วมโครงการทำความดีเพื่อแผ่นดิน การปรับตัวของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย รวมทั้งความเห็นต่อกระบวนการจัดการของรัฐกับผู้ค้ารายย่อย มีรายละเอียดวิธีดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย เพศหญิงที่เข้ารายงานตัวต่อทางศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงการประกาศสงครามยาเสพติดของรัฐบาลในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเมษายน 2546

กลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย เพศหญิงที่ผ่านการอบรมค่ายโครงการทำความดีเพื่อแผ่นดิน โดยทีมวิทยากรของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ถึงเมษายน 2546 และยินยอมให้ข้อมูลด้วยการตกลงด้วยวาจา จำนวน 10 คนจาก 6 ชุมชน ในอำเภอสันทราย อำเภอหางดง อำเภอแม่แตง อำเภอจอมทอง และอำเภอแม่แจ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจะคำนึงถึง ระดับความปลอดภัยของชุมชนที่เข้าไปเก็บข้อมูล และความเป็นไปได้ในการเข้าถึงข้อมูล โดยมีลำดับการเก็บข้อมูลดังนี้

1. สืบค้นข้อมูลพื้นฐานจากทะเบียนรายงาน พื้นฐานผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่เข้ารายงานตัวต่อศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ (ศตส.ชม) ได้แก่ ชื่อสกุล ที่อยู่ ประวัติ รวมถึงระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ ที่มีรายชื่อของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่ผ่านการอบรมค่ายทำความดีเพื่อแผ่นดิน เพศหญิงทั้งหมด โดยประสานขอใช้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ประจำในศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นทีมวิทยากรค่าย

ทำความดีเพื่อแผ่นดิน โดยผู้ศึกษาได้แจ้งวัตถุประสงค์ของตนเองให้เจ้าหน้าที่ทราบถึงความ ต้องการศึกษาเกี่ยวกับ การปรับตัวของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยหลังเข้าร่วมโครงการทำความดีเพื่อ แผ่นดิน ในปี2546

2. ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ติดต่อประสานงานขอข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการทำความดีเพื่อแผ่นดิน

- ข้อมูลจากทีมวิทยากรค่ายทำความดีเพื่อแผ่นดิน ถึงข้อมูลการกลับไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสภาพความปลอดภัยในชุมชน ของชุมชนเป้าหมายที่มีผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ตาม ทะเบียนที่เข้ารับการอบรมในค่าย ทั้งข้อมูลจากการที่ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่ผ่านการอบรมติดต่อกับวิทยากร หรือจากข้อมูลการเข้าไปเยี่ยมชุมชน นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์มาประเมินระดับ ความปลอดภัยของชุมชน จากข้อมูลการเคลื่อนไหวเครือข่ายขบวนการค้ายาเสพติดในพื้นที่ชุมชน ต่างๆ โดยในเบื้องต้น ในการพิจารณาตัดชุมชนที่เป็นชุมชนที่อยู่บนเส้นทางลำเลียง เป็นแหล่งพัก ยาเสพติด มีความเคลื่อนไหวของขบวนการค้ายาเสพติดในพื้นที่ และมีสถิติการจับกุมยาเสพติดใน พื้นที่อย่างต่อเนื่อง

- ข้อมูลจากเครือข่ายแกนนำผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่ผ่านการอบรมฯ ที่ได้มีการ จัดตั้งกลุ่มแกนนำขึ้นในระหว่างจบการอบรม เพื่อเป็นผู้ประสานกับทีมวิทยากรเป็นการส่วนตัว โดยมีวัตถุประสงค์ในครั้งแรกคือเป็นแหล่งขอความช่วยเหลือกรณีมีปัญหาภายหลังกลับไปอยู่ใน ชุมชนแล้ว โดยตรวจสอบข้อมูล ถึงระดับความปลอดภัยของชุมชน ในมุมมองของอดีตผู้ค้ายาเสพติด รายย่อยเฉพาะพื้นที่ ที่ผู้ศึกษาได้เลือกเข้าไปเก็บข้อมูล และนำข้อมูลมาตรวจสอบเปรียบเทียบกับข้อมูล การข่าวของทางราชการจาก ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะยอมรับใน กรณีที่ข้อมูลสองส่วน ทั้งจากเครือข่ายแกนนำและศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดจังหวัด เชียงใหม่ ตรงกันในระดับความปลอดภัย

3. การประเมินชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย โดยผู้ศึกษาเข้าไปใช้ชีวิตในชุมชนช่วงสั้นใน ลักษณะของผู้ร่วมปฏิบัติธรรมในวัดของชุมชนที่ผ่านเกณฑ์ในเบื้องต้น เพื่อประเมินความระดับ ความปลอดภัยของชุมชน และประเมินความเป็นไปได้ในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกที่ต้องการศึกษา ข้อมูลบริบทชุมชนเกี่ยวกับการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และข้อมูลประกอบอื่นๆในพื้นที่นั้น

นำข้อมูลระดับความปลอดภัย และความเป็นไปได้ของการเข้าถึงข้อมูล จากการเข้าไป ประเมินชุมชน และเลือกชุมชนที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเพศหญิงหลังเข้าร่วมโครงการ

ทำความดีเพื่อแผ่นดินอยู่ในชุมชน ซึ่งผู้ทำการศึกษาได้ประเมินด้วยตนเองและทีมสนับสนุน ว่ามีความปลอดภัย และมีความเป็นไปได้ในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

4. ผู้เก็บข้อมูล

ผู้ศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุข ปฏิบัติงานประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ในฝ่ายงานที่รับผิดชอบงานบำบัดรักษายาเสพติด และเคยไปปฏิบัติงานประจำที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2543 - 2544 เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี ทำหน้าที่เป็นวิทยากรค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เสพยาเสพติด และในช่วงการประกาศสงครามหน่วยงานต้นสังกัดได้ส่งให้ไปเข้ารับการอบรมการเป็นวิทยากรค่ายทำความดีเพื่อแผ่นดิน จากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาคที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา และเข้าร่วมเป็นทีมวิทยากรค่ายทำความดีเพื่อแผ่นดิน รับผิดชอบเป็นวิทยากรอบรมผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ที่เข้ารายงานตัวกับศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 รุ่น 863 คน ในระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือน สิงหาคม 2546 ณ กองร้อยอาสาสมัครรักษาดินแดน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีระยะเวลาอบรม 7 วัน 6 คืน ต่อรุ่น ผู้ศึกษาได้สร้างสัมพันธภาพกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในช่วงของการละลายพฤติกรรม การสร้างความไว้วางใจ กิจกรรมกลุ่มย่อยที่ผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นวิทยากรประจำกลุ่มย่อย ซึ่งจะทำหน้าที่วิทยากรประจำกลุ่มตลอด 7 วันของการอบรม เช่น กลุ่มเล่าทุกข์ กลุ่มทางเดินชีวิต เป็นต้น ทำให้ผู้ศึกษามีข้อมูลของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่อยู่ในกลุ่มและมีสัมพันธภาพกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่เข้ารับการอบรมได้ให้ความไว้วางใจในระดับหนึ่ง และในช่วงวันสุดท้ายของการอบรมที่มีการอำลาค่าย ได้มีการเชื้อเชิญจากผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่ผ่านการอบรมแล้วให้ไปเยี่ยมที่บ้านซึ่งผู้ศึกษาเองก็ได้ตอบตกลงและรับปากผู้เข้าอบรมที่จะไปเยี่ยมที่บ้าน

ผู้ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 2 คนที่เคยทำหน้าที่วิทยากรในค่ายทำความดีเพื่อแผ่นดินร่วมกับผู้ศึกษา มีความสัมพันธ์กับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยในค่ายเช่นเดียวกับผู้ศึกษา ปัจจุบันปฏิบัติงานในสถานีนอนามัย มีความเข้าใจในการเข้าถึงและเก็บข้อมูลบริบทชุมชน เคยทำงานเก็บข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบกลุ่มผู้สูงอายุที่ดูแลเด็กที่พ่อแม่เสียชีวิตด้วยเอดส์ มีพื้นฐานการปฏิบัติงานทำกลุ่มและให้คำปรึกษาผู้ติดเชื้อ HIV โดยเข้าร่วมเก็บข้อมูลแวดล้อมกับครอบครัวคนใกล้ชิด สังกัดบริบทครอบครัวชุมชน และประเมินระดับความปลอดภัยในขณะเก็บข้อมูลและช่วยแยกคนที่ไม่เกี่ยวข้องรบกวนการสัมภาษณ์

5.เทคนิคการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องใช้ข้อมูลในระดับลึกและมีความต่อเนื่องกัน และมีความละเอียดอ่อนเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้ให้ข้อมูล และผู้เก็บข้อมูล จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลหลายรูปแบบโดยเริ่มจาก

5.1 การนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง จากการเข้าไปปฏิบัติธรรมในวัดของชุมชนเป้าหมาย ในช่วงวันพระ ในระหว่างนั้นก็จะหาข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัด และให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นัดหมายในรายที่ตอบรับและมาพบสนทนาพูดคุยกันที่วัด และสามารถนัดหมายในครั้งต่อไปได้ ก็จะกำหนดให้เป็นกรณีศึกษาเบื้องต้น และในกรณีที่อนุญาตให้ไปเยี่ยมบ้านก็จะนับเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีระดับความร่วมมือที่ดี และในรายที่มีความพร้อมในการให้ข้อมูลขณะนั้นก็จะเริ่มต้นเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะกลับเข้าไปเก็บข้อมูลในส่วนประเด็นที่ขาดภายใน 7 วัน ในรายที่เปิดโอกาสให้ไปเยี่ยมบ้าน ก็จะนัดหมายเพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลต่อไป

5.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participation) เป็นเครื่องมือที่ผู้ศึกษาใช้เป็นลำดับแรกและใช้ร่วมกับเครื่องมืออื่น ๆ โดยผู้ศึกษาจะทำการสังเกตพฤติกรรมของกรณีศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการสังเกตพฤติกรรมของกรณีศึกษาทุกรายควบคู่กับการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้ศึกษาได้ทำการสังเกตการแต่งกาย สีหน้าแววตา น้ำเสียง และท่าทางของกรณีศึกษาในขณะนั้นโดยดูว่าอยู่ในภาวะอารมณ์แบบใด มีความเต็มใจให้ข้อมูลหรือฝืนใจ ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวประกอบการพิจารณาความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ของข้อมูลที่ได้รับ ผู้ศึกษาดังกล่าวเห็นว่า กรณีศึกษามีท่าทางกระตือรือร้นที่จะให้ข้อมูล สนใจในหัวข้อสนทนา ยอมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการสบตาเวลาพูด น้ำเสียงชัดเจนแสดงถึงภาวะอารมณ์ที่เป็นปกติ หรือภาวะที่อยากจะระบายความคับข้องใจ ความไม่สบายใจกับคนเข้าใจและรับรู้เบื้องหลังของความทุกข์ที่เขาได้รับ ข้อมูลที่ได้แต่ละครั้งนั้นจะได้รายละเอียดมาก ทั้งในประเด็นที่ต้องการและข้อมูลด้านอื่นๆ มีความสอดคล้องต่อเนื่อง

แต่ถ้าภาวะของการสัมภาษณ์กรณีศึกษาอยู่ในภาวะที่ไม่พร้อมให้ข้อมูล เช่น พุดน้อยผิดปกติ มีลักษณะถามคำตอบคำ ท่าทางขาดสมาธิไม่สนใจในเรื่องที่พูดคุยกัน ในสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้ทำการศึกษายะยุติการสัมภาษณ์การสัมภาษณ์ในครั้งนั้น และจะทำการนัดหมายใหม่ โดยให้กรณีศึกษาเป็นผู้เลือกวันและเวลานัดหมายที่สะดวกต่อการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล ปฏิริยาของบุคคลแวดล้อม และระดับความไว้วางใจในความปลอดภัยโดยตัดสินใจร่วมกับผู้ช่วยเก็บข้อมูลให้ผู้ศึกษาตัดสินใจว่าควรหาข้อมูลต่อไป หรือยุติการสัมภาษณ์ ไว้เพียงแค่นั้นก่อน เพราะเมื่อกรณีศึกษาไม่อยู่ในภาวะปกติที่ให้ข้อมูล ข้อมูลที่ได้ก็จะไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร และเป็นการเสียเวลาทั้งสองฝ่าย

5.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษาจะเป็นผู้สัมภาษณ์พูดคุยและเก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยตั้งแนวคำถามไว้กว้างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยเน้นจุดสนใจเกี่ยวกับ ข้อมูลปัจจัยนำไปสู่การค้ายาเสพติด ผลกระทบด้านสังคมเศรษฐกิจหลังการเข้ารายงานตัวต่อทางราชการ การปรับตัวต่อปัญหาหลังกลับสู่ชุมชน และแนวคิดก่อนนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาเสพติดที่รัฐได้ดำเนินการต่อผู้เสพยาและผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยในชุมชน

5.4 แบบบันทึกภาคสนาม เมื่อผู้ศึกษาได้เก็บรายละเอียดจากการสัมภาษณ์กลุ่มกรณีศึกษา ข้อมูลประกอบในแต่ละครั้ง และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ผู้ทำการศึกษาได้จดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการลงพื้นที่ บันทึกประเด็นที่พบ และข้อสังเกตของผู้ศึกษาเองหลังจากนั้นนำมาประมวลข้อมูล สรุปประเด็น และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ

6. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้ทำการศึกษาดูตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า คือ หลังจากได้ข้อมูลแรกจากกรณีศึกษา ผู้ทำการศึกษาจะเก็บประเด็นสำคัญเพื่อตรวจสอบโดยทิ้งระยะเวลาผ่านไปช่วงหนึ่ง ผู้ทำการศึกษาจะสัมภาษณ์ซ้ำในประเด็นสำคัญ ร่วมกับการใช้วิธีการสังเกต และหาข้อมูลประกอบจากกลุ่มเพื่อน หรือคนสนิท เช่นคนในครอบครัว กลุ่มผู้ที่เคยเข้าค่ายร่วมกัน ที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เพื่อยืนยันความถูกต้องหรือเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

1. ความยินยอมของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ทำการศึกษาให้อิสระในการเข้าร่วมและถอนตัวจากการศึกษา โดยจะไม่มีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่าง และคำนึงถึงความพร้อมของกลุ่มตัวอย่าง
2. การสัมภาษณ์คำนึงถึงความเป็นส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง หรือกิจวัตรประจำวันของกลุ่มตัวอย่าง
3. การจดบันทึกขออนุญาตและได้รับการอนุญาตจากกลุ่มตัวอย่าง โดยข้อมูลจะถูกเก็บเป็นความลับการรายงานผลการวิจัยจะไม่ระบุชื่อของกลุ่มตัวอย่าง
4. เทปบันทึกการสัมภาษณ์จะถูกทำลาย เมื่อการศึกษาเสร็จสิ้นสมบูรณ์
5. เอกสารใดๆที่มีรายชื่อที่อยู่จริงของผู้ให้ข้อมูลหลัก จะถูกทำลาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเชื่อมโยงในแต่ละประเด็น เพื่อนำมาเรียงวิเคราะห์ซ้ำ เขียนสรุป เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved